

Kolektivní nevědomí (the Tavistock Institute of Human Relations)

ad 2. ILUSTRACE TEZÍ – sociální pracovníci s rodinou dle Spangenberg/Reis

SPANGENBERG, N., REIS, C.: Vom Umgang mit Multiproblemfamilien: Die Sozialbürokratie auf der Couch. *Neue Praxis*, 1987, Jhrg. 17, H. 4, S. 313–326.

(Znají a odkazují se na Jaquese a Menziese.)

Na straně 322 citují Schmidbauera, který říká, že sociální práce oslovuje právě ty lidi, kteří se ve svém dětství cítili být bezmocní a bez pomoci při konfliktech mezi jejich rodiči. Autoři tuto úvahu rozvíjejí a říkají, že lidé, kteří přijímají roli sociálního pracovníka s rodinou, jsou často vedeni iluzí, že během své poradenské práce spolu s klientem znovu prožijí traumatizující situace, kterou ovšem tentokrát zvládnou lépe než v dětství. Přehlížejí přitom skutečnost, že se to v praxi často nemusí povést a nepředvídají, že nebudou mít dost odvahy k přímé konfrontaci se situacemi, které prožívali v dětství. V poradenské praxi se pak často a bezděčně brání otevřené konfrontaci s tíží rodinného konfliktu klienta a snaží se uniknout před obavou, že tváří v tvář okolnostem jeho rodinné situace se znovu stanou bezmocnými. Reagují pak defenzivním pojetím své úlohy – vyhýbají se vnímání jedinečných okolností situace rodiny klienta a na místo toho (infantilně) přijímají málo individualizovaná pravidla vyřizování případu ve státní správě. To jim umožňuje projektovat pocit neúspěchu a selhání na nadřízené a mocné, kteří určují pravidla postupu. Z hlediska původního ideálu však přesto kolektivně prožívají pocity selhání, profesionální bezmoci, sebeobviňování a pochybnosti o vlastní hodnotě. (Nadstandardní výskyt těchto pocitů byl autory identifikován pomocí psychologických testů.) Nic jiného jim ale nezbyvá: Pokud by totiž do vztahu s rodinou klienta vstupovali citlivě a otevřeně, vystavili by se nebezpečí, že budou bezprostředně konfrontováni s obdobou nezvládnutých konfliktů svého dětství.

Pozn: Autoři se nezabývají vymezením primárního úkolu rodinných poradců. Nicméně předpokládají, že jeho splnění je podmíněno schopností pracovníků vnímat individuální okolnosti situace jednotlivých rodin. Implicitně z textu plyne, že za primární úkol nepovažují „úřední vyřízení“ případu, ale materiální i nemateriální pomoc rodině klienta při zvládnutí obtížné životní situace.

Identifikace prvků teorie kolektivního nevědomí v uvedeném příběhu:

ad 1) Rodinní poradci si do organizace přinášejí „**vnitřní napětí a nezvládnuté potíže svého dosavadního života**“:

PŘÍKLAD: Sociální práce oslovuje právě ty lidi, kteří se ve svém dětství cítili být bezmocní a bez pomoci při konfliktech mezi jejich rodiči.

ad 2) Konfrontace těchto nezvládnutých pocitů se situací klientů dává podnět ke vzniku „**kolektivních pocitů úzkosti**“:

PŘÍKLAD: *Tito pracovníci jsou často vedeni iluzí, že během své poradenské práce spolu s klientem znovu prožijí traumatizující infantilní situaci, kterou ovšem tentokrát zvládnou lépe než v dětství. Namísto toho se ale bezděčně brání otevřené konfrontaci s tíží rodinného konfliktu klienta a snaží se uniknout před obavou, že tváří v tvář okolnostem jeho rodinné situace znovu upadnou do stavu bezmoci. Vyhýbají se vnímání jedinečných okolností situace rodiny klienta a na místo toho (infantilně) přijímají málo individualizovaná pravidla vyřizování případu ve státní správě. To jim umožňuje projektovat pocit selhání na nadřazené a mocné, kteří určují pravidla postupu. Z hlediska původního ideálu však přesto kolektivně prožívají **pocity selhání, profesionální bezmoci, sebeobviňování a pochybnosti o vlastní hodnotě.** (Nadstandardní výskyt těchto pocitů byl autory identifikován pomocí psychologických testů.)*

ad 3) Pocity kolektivní úzkosti dávají podnět ke vzniku „**kolektivních způsobů ochrany**“ před pocity kolektivní úzkosti.

PŘÍKLAD: *V poradenské praxi se ale často stává, že se bezděčně brání otevřené konfrontaci s tíží rodinného konfliktu klienta a snaží se uniknout před obavou, že tváří v tvář okolnostem jeho rodinné situace znovu upadnou do stavu bezmoci. Reagují proto defenzivním pojetím své úlohy – vyhýbají se vnímání jedinečných okolností situace rodiny klienta a na místo toho (infantilně) přijímají málo individualizovaná pravidla vyřizování případu ve státní správě. **To jim umožňuje projektovat pocit vlastního selhání na nadřazené a mocné, kteří určují pravidla postupu.***

ad 4) Působení kolektivních způsobů ochrany před pocity kolektivní úzkosti je možné **reflektovat z různých hledisek ...**

4.1 ... z hlediska jejich vlivu na naplňování „**primárního úkolu**“ se rodinní poradci orientují na „**proti-úkol**“, který má podobu „**neuskutečnitelného vlastního zadání**“:

PŘÍKLAD: *Sociální práce oslovuje právě ty lidi, kteří se ve svém dětství cítili být bezmocní a bez pomoci při konfliktech jejich rodičů. **Vedení iluzí, že během své poradenské práce spolu s klientem znovu prožijí traumatizující infantilní situaci, kterou ovšem tentokrát zvládnou lépe než v dětství.***

4.2 ... z hlediska své schopnosti reagovat na problémy „**přehlížejí vnější podmínky**“ své práce:

PŘÍKLAD: *Jsou vedeni iluzí, že během své poradenské práce spolu s klientem znovu prožijí traumatizující infantilní situaci, kterou ovšem tentokrát zvládnou lépe než v dětství. **Přehlížejí přítom skutečnost, že se to v praxi často nemusí povést, a nepředvídají, že nebudou mít odvahu k přímé konfrontaci se situacemi, které sami prožívali v dětství.***

4.3 **Hranice mezi sociálními pracovníky a klientem a mezi sociálními pracovníky a jejich nadřizenými** vymezují tak, aby „**plnila funkci kolektivní ochrany**“, a z hlediska plnění primárního úkolu je proto „**málo propustná**“:

PŘÍKLAD: *Jsou vedeni iluzí, že během své poradenské práce spolu s klientem znovu prožijí traumatizující infantilní situaci, kterou ovšem tentokrát zvládnou lépe než v dětství. **V poradenské praxi se bezděčně brání otevřené konfrontaci s tíží rodinného konfliktu klienta a snaží se uniknout před obavou, že tváří v tvář okolnostem jeho rodinné situace se znovu stanou bezmocnými. Vyhýbají se vnímání jedinečných okolností situace rodiny klienta. V zájmu***

toho (infantilně) přijímají málo individualizovaná pravidla vyřizování případu ve státní správě. To jim umožňuje **projektovat pocit selhání na nadřízené a mocné, kteří určují pravidla postupu. Nadřízené vnímají negativně, což komplikuje vymezení, přijetí a zvládnání primárního úkolu organizací.**

4.4 Schopnost zvolit přístup, který by byl přiměřený primárnímu úkolu je omezena:

da) Základem volby metod práce jsou „**ideály**“, které slouží neuvědomovaně jako „**způsoby obrany**“ proti negativním pocitům z práce (s. 114)

PŘÍKLAD: Pracovníci vycházejí z ideálu, že během své poradenské práce spolu s klientem znovu prožijí traumatizující infantilní situaci, kterou ovšem tentokrát zvládnou lépe než v dětství. Tento ideál tlumí jejich obavy, že při práci znovu prožijí svá stará traumata.

db) Ideál podněcuje **idealizaci** vlastního přístupu. (s. 113).

PŘÍKLAD: Součástí výše zmíněného ideálu je idealizovaná představa, že poradenská práce je všemocný nástroj zvládnání lidských traumat a obtížných situací.

dc) Idealizovaný přístup ke klientům je „**vnímán jako ‚správný‘ způsob práce**“, a je proto „**pravděpodobně využíván bez rozdílu při práci se všemi klienty**“, (s. 80).

PŘÍKLAD: V poradenské praxi se navzdory této idealizaci často bezděčně brání otevřené konfrontaci s tíží rodinného konfliktu klienta. Snaží se před ní uniknout, protože se obávají, že tváří v tvář okolnostem jeho rodinné situace znovu upadnou do stavu bezmoci. Reagují pak defenzivním pojetím své úlohy – vyhýbají se vnímání jedinečných okolností situace rodiny klienta.

dd) Ideály skupiny jsou „**více či méně neuvědomované**“ a jako takové „**nejsou považovány za možný předmět diskuse nebo kritiky, včetně metod práce, které jsou na nich založeny**“. (p. 114).

Málo individualizovaný postup je v rozporu s jejich výše zmíněným ideálem. Pracovníci proto prožívají pocity selhání, profesionální bezmoci, sebeobviňování a pochybnosti o vlastní hodnotě. Aby se těmito pocity vyhnuli, odůvodňují sami před sebou své jednání tím, že se podřizují málo individualizovaným pravidlům vyřizování případu státní správou. To jim umožňuje projektovat pocit neúspěchu a selhání na nadřízené a mocné, kteří určují pravidla postupu, a vnímat jednání, jež je v rozporu s ideálem, jako vynucené vnějšími okolnostmi. Mají sklon popisovat svůj přístup k práci jako plnění vnějšího očekávání a vyhýbají se tak percepci a komunikaci rozporů mezi ideálem individualizované práce a tím, jak vyřizují případy klientů.